

KÖNYVKRITIKA

„FEHÉR FALAK KÖZT ALVÓ KORPUSZ”

GYÖNGYÖSI MEGYER — 2011-09-22

SHARE ON:

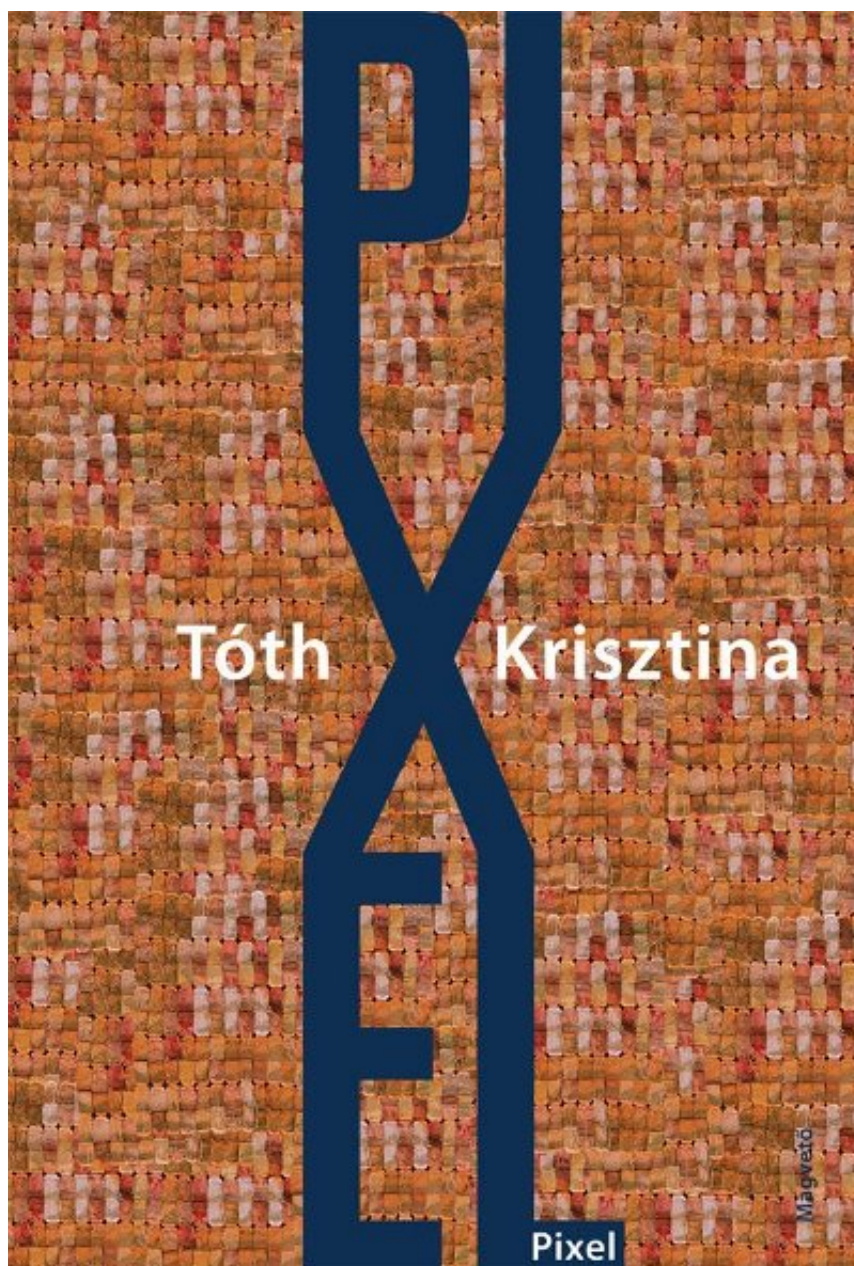

Tóth Krisztina *Pixel* című kötete a könyvhéten, a Magvető gondozásában jelent meg. A könyv harminc rövid novellát tartalmaz, melyeket részben allúz, részben nagyon is explicit utalásrendszer fűz össze. Jóllehet az elbeszélések önállóan, folyóiratokban már korábban is megjelentek, közülük sok igényli a kötet más novelláinak jelentéstulajdonító kontextusát.

Mindjárt az első novellában egy köröket egymásra rajzoló gyermekkezet látunk, melynek tulajdonosa arról ábrándozik, *„hogya végtelen hosszú ideig köröz, akkor a vonalak egymásra rakódnak és majd kiemelkednek a térben az asztallapból, mint egy térbeli rugó.”* A köröző mozgást az elbeszélő később a nevek keringésére rímelteti, nyilvánvalóvá téve, hogy pontosan ez a törekvés az, amely mentén a kötet poétikai állítása elképzelhető: a körök, a történetek egymásra rakódnak, egymást írják felül, értelmezik át úgy, hogy voltaképpen a végső cél, a szereplők életének, személyiségének konzekvens ábrázolása, nem elérhető, ugyanis végtelen számú kis képkockát igényelne. A könyv címe tehát nagyon is félrevezető lehet akkor, ha az olvasó olyan elvárásokkal közelít, hogy a novellák elolvasása során a sok kis pixelkockát mintegy egymásra vetítve egy egész kép tárul a szeme elé. A kötet recepcióját inkább úgy lehet elképzelni, hogy egy kis képkocka megtekintése után hátralépünk, s a szemünk elé tárul az egész, aztán újra közelebb lépünk, onnan szemrevételezünk egy másik képkockát, s ismét hátralépve egy teljesen másik egész bontakozik ki előttünk. A kötet szerkezete végső soron kétségbe vonja az emberi sors regény formájú ábrázolásának hitelét. Az életút, és ilyenképpen az identitás olyan fiktív narratíva – emlékeztet a *Pixel* –, mely önkényesen kiragadott részletek interpretációján alapul. Az elbeszélhetőség korlátaira mindemellett – sokkal szembetűnőbb módon – a narrátor folyamatos önkorrekciója, önreflexiója is figyelmezteti az olvasót.

A kötet egyik fontos szereplője Jean Philippe, művész. Egy alkalommal lakására egy feliratot tett ki: *„Ez a lakás nem eladó”*. A narrátortól megtudjuk *„[r]á akart világítani, hogy valójában senki sem azt látja, ami a szeme előtt van, és csak lépcsőről lépcsőre képes az ismeretlen helyzetet újraértékelni, összerakni a részletekből az igazi képet.”* Hogy ez a *Pixel* szerzőjének szándékát tükrözi, annak például a nyolcadik fejezetben megjelenő történet lehet egy szembeszökő illusztrációja. Benne egy elkeseredett, harmincéves nővel, Ágival találkozunk, aki szeretne párt találni, s egy ideje egy Lutonban lakó, indiai férfival, Jyran Singh-gel beszélget az interneten. A férfi váratlanul Budapestre utazik, meglátogatja Ágit, aki mindent megtesz, hogy imponáljon neki, még a fülét is kilyukasztatja, az azonban begennyesedik, Jyran pedig egy hangüzenetet hátrahagyva váratlanul elutazik. Ági *„[e]ste odaült a géphez, hátha eléri a férfit, de az nem jelentkezett be.”* A narrátor végig a nő nézőpontjából mutatja be a történetet, Jyranról keveset tudunk meg. A tizenkilencedik történetben találkozunk vele újra, s ez visszamenőlegesen átértelmezi a történetet. Megtudjuk, hogy Jyran két éven keresztül egy férfival, Jean-Philippel volt kapcsolatban, akit végül azért kényszerült elhagyni, mert mint mondta: *„ezt nem teheti meg a családjával, a szülei ebbe belehalnának. Soha nem volt az ő környezetükben ilyesmi.”* Az előző történetben Ági ezért ismerhette tartózkodónak, ezért volt az az érzése, hogy a férfi *„kifejezetten idegenkedik tőle”*. Ágit tehát önhibáján kívül utasította vissza a férfi, aki legalább olyan elkeseredetten kereste volna ezt a szülei által is elfogadott kapcsolatot.

A kapcsolatok hiánya, az árvaság, a kiszolgáltatottság egyébként is a szövegvilág szereplőinek legalapvetőbb tapasztalata. Ági elkeseredettségében még egy párkapcsolati közvetítőnek is fizet ötvenezer forintot, hogy aztán a közvetítő által az asztalra tett fényképek között saját apjára találjon. Mikor Ági hosszabban nézni kezdi az apjáról készült fényképet, a közvetítőnőben a következő gondolatok fogalmazódnak meg: „*na már megint egy szerencsétlen, aki ide jött apát keresni magának*”. Hogy az apa számára kettejük kapcsolatának hiánya szintén kínzó, azt a negyedik novellára visszaemlékezve érthetjük meg. Ebben egy férfi, vélhetően Ági apja „*kisebbik lányára gondol: hogy fel kéne hívni. De akkor mindjárt el is kéne mesélnie, hogy mi van vele, azt meg szégyellné*.” A szereplők egymással való kommunikációja sosem sikerül, képtelenek megérteni egymást. A hetedik fejezetben például két anya csúsztatott monológját hallgathatjuk meg, akik nem csak egymásra nem figyelnek, saját fiaikat sem képesek megérteni. Jean Philippe anyja a fiú homoszexualitását képtelen megérteni, David anyja pedig fia szándékát, hogy Romániába költözzön. David egyébként az egyetlen, akinek sikerül pozitívabbra fordítania a

sorsát. Még elutazása előtt, a tizedik fejezetben megtudjuk róla, hogy *„az élvezet pillanataiban mélységesen magára szokott maradni. Most is háttal fekszik a lánynak, megközelíthetetlenül, a tenyerébe ömlött spermával. A lány is nagyon egyedül van. Átizzadtan, üres és égő hüvellyel fekszik egy magába zárult idegen test mellett”*. Elutazása után egy gyönyörű nővel találkozik, akit később feleségül is vesz, s akitől később gyermeke születik. David utazása egyébként szimbolikus, dédnagyapja, Kozma Áron sírját indul keresni Kolozsváron, ezáltal ő a szövegvilág egyetlen olyan szereplője, aki képessé válik arra, hogy múltjával szembenézzen. A sírt végül nem találja meg, pedig felesége egy temetői séta alkalmával éppen arra ül rá, ám alkalmassá válik korlátai meghaladására, így a családalapításra.

Az önmagával való szembenézésre a szereplők többsége azonban képtelennek bizonyul. Öncsalások és hazugságok sorozatát próbálják elkövetni egy általuk ideálisnak vélt identitás megteremtéséhez, ezek az elbeszélések azonban a valósággal találkozási úton útfélen hamisnak bizonyulnak. A második fejezetben egy idősödő nő a próbafülkében kényszerül a múltjáról kialakított kép revideálására, s ennek folyamán szembesül azzal az esetlenséggel, melyet „kelet-európaiságként” szoktak aposztrofálni. A tizenötödik fejezetben egy tanárnő sütés közben kénytelen visszaemlékezni korai anyaságára, s elhagyott Down-kóros gyermekére, mely traumát nem képes a férjének elmesélni, fájdalmát mintegy a diskurzus által oldani. Férje felvetésére, hogy *„[t]ulajdonképpen nekünk is lehetne gyermekünk, nem?”* egy kurta nemmel válaszol. A férj, ahogy az egy másik elbeszélésből kiderül: elhagyja, a nő pedig egyedül marad. Még az utcán megcsodált, jelbeszéddel folytatott vita is egyedüllétére emlékezteti, abban ugyanis két jel ismétlődik: *„[a]z egyik azt jelenti, hogy örökké mindig. A másik azt, hogy árva. Érted? Árva.”* Végző soron egy másik szereplő, Kovaljov Mihály is gyermekkori élményét éli át újra, melyben dadogós, villamosvezetőként dolgozó apját kinevetik cigány fiatalok, akiket illetően már gyermekként biztos benne, hogy azok feketén utaznak. Az ilyen kihágások megtorlására évekkel később ellenőrné áll, s gyermekkori élménynek feldolgozatlan volta vezeti őt hatáskörének túllépéséhez, vele saját halálához, mivel később, már örként dolgozva a nem az őáltala védett területet fosztogató cigány fiatalra támad rá.

Egy internetes portálon¹ kilenc szórakoztató irodalmi kötet mellett a *Pixelt* ajánlották mint olyan kötetet, amelyet érdemes a strandra magunkkal vinni, bár – erre jó szándékúan figyelmeztettek – a *Vonalkód* jobb kötet. A *Pixel* azonban alkalmatlan a felületes befogadásra, melynek két elbeszélése között bátran becsobbanhatnánk a vízbe. A novellákat önmagukban olvasva sokkal naivabb, egysíkúbb olvasat birtokába jutunk, melyet az elbeszélő helyenként kétségtelenül suta megszólalásai, a helyenként fonákul sikerült retorikai megoldások tovább nehezítenek. A kötetet a befogadó kénytelen többször újraolvasni, míg a komplex utalásrendszer tökéletes ismeretéig jut, s így felismerheti, hogy a cím alatt olvasható *szövegtest* meghatározás félrevezető, ahogy a Jean Philippe által több éven keresztül készített kis teafilterekből összeállított alkotás a *Pixelre* rímeltetése is hamis, amennyiben ezek a kötetet egészként tételezik fel. A *Pixel* olvasása egymást átértelmező történetek sora, s a mű igazi értéke abban rejlik, hogy ezek a különböző perspektívák miképpen befolyásolják egymás olvasatát, s állítják az elbeszélhetőség erősen korlátozott voltát.